

Ototelik Kişilik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Çalışması: Serbest Zaman Perspektifi Oluşturulması

The Adaptation Study of The Autotelic Personality Questionnaire Into Turkish: Forming A Leisure Time Perspective

Mehmet Onur AK

monurak@gmail.com

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0003-1434-2207

Öz

Bu çalışmanın amacı Ototelik Kişilik Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasının yapılmasıdır. Çalışma kapsamında ilk etapta ölçeği geliştiren araştırmacılardan izin alınmıştır. Ölçeğin orijinal İngilizce yapısı, alanında tecrübesi bulunan dil uzmanları tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçe formuna kavuşturulan ölçek farklı dil uzmanları vasıtasıyla İngilizceye tercüme ettirilmiştir. Oluşan form, ölçeğin orijinal yapısı ile karşılaştırılarak İngilizce ve Türkçe formlar, psikolog ve dil uzmanları tarafından incelenmek suretiyle nihai haline getirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik değerlerini test etmek amacıyla 50 kişiye pilot bir çalışma uygulanmıştır. Ölçeğin istenen değerlere sahip olduğu görüldükten sonra uygulama aşamasına geçilmiştir. 18 yaşından büyük 286 kadın ve 264 erkek toplam 550 gönüllüye uygulanan ölçeğin 7 alt boyuttan oluşan yapısını koruduğu görülmüştür. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinde uyum değerlerinin yeterli çıktığı ve bu değerlerin ölçeğin orijinal yapısı ile örtüştüğü gözlemlenmiştir. Bireylerin özellikle Akış adı verilen üst düzey yoğunlaşma ve tatmin kanalına girerek icra ettikleri spor ve serbest zaman aktiviteleri neticesinde yaşam doyumuna ulaşmalarında, ototelik kişiliğe sahip bireylerin diğer kişilik türlerine sahip kişilere kıyasla daha avantajlı olduğu görülmektedir. Bu anlamda Akış deneyimine yönelik çalışmalar kapsamında, spor ve serbest zaman alışkanlıklarının tespit edilmesi, serbest zaman faaliyetlerinde Akış boyutunun değerlendirilmesinde APQ uyarlamasının ülkemizde alanda yapılacak çalışmalara fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akış kuramı, ototelik, ölçek uyarlama, serbest zaman, spor

Abstract

The purpose of this study is to adapt the Autotelic Personality Questionnaire (APQ) to Turkish, and perform a reliability and validity study. Within the scope of the study, permission was obtained from the researchers who developed the scale. The original English structure of the scale was translated into Turkish by language experts who are experienced in their field. The scale, which was converted to Turkish, was translated into English by different language experts. The resulting form was compared with the original structure of the scale, and the English and Turkish forms were finalized by psychologists and language experts. A pilot study was applied to 50 people in order to test the reliability of the scale. After it was found out that the scale had the aimed values, the application phase started. It was observed that the scale, which was applied to a total of 550 volunteers, 286 females and 264 males over the age of 18, preserved its structure consisting of 7 sub-dimensions. In the exploratory and confirmatory factor analyzes conducted to determine the factor structure of the scale, it was observed that the fit values were sufficient, and these values matched with the original structure of the scale. APQ adaptation is considered to be beneficial for the studies to be conducted in the field in our country, Turkey. It is understood that individuals with an autotelic personality are more advantageous than those with other personality types, especially in reaching life satisfaction as a result of sports and leisure activities that they perform by entering the high-level concentration and satisfaction channel called flow. In this sense, within the scope of studies on flow experience, it is considered that the APQ adaptation will benefit the studies to be carried out in our country in determining the sports and leisure habits and evaluating the flow dimension in leisure activities.

Keywords: flow theory, autotelic, scale adaptation, leisure time, sports

Giriş

Mutlu olmak, verimli bir hayat sürmek günümüz dünyasında önemli yer tutmaktadır. Bireyin yaptığı eylem sırasında üst düzey konsantrasyonda olması, mutlu kalmanın önemli bir bileşenidir. Akış adı verilen üst düzey konsantrasyonu yaşayan bireylerin kişilik yapılarının incelenmesi, son dönemde uluslararası çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu kişilik yapılarından en dikkat çeken ototelik kişiliktir. Köken bakımından “Auto” ve “Telos” Yunanca kelimelerinden türeyen bu yapı “amacı kendinde” olarak Türkçeye çevrilebilir¹. Ototelik kişiliğe sahip bireyler, aktivitede bir amaca ulaşmanın yanında eğlenmeyi ve anın içinde olmayı hissederek üst düzey motivasyon göstermektedirler. Dışarıdan bir tetiklenme ya da motivasyon beklemezler⁶. Bu bireyler, aktivitenin

¹ Baytar ve Yükselen 2018.

bitimdeki kazanım ve başarı duygusundan ziyade uygulama esnasında yaşanan keyif duygusuna odaklanırlar. Yani ototelik bir yapıda sonuç değil süreç önemlidir². Kısaca ototelik kişilik, bireyin içsel amaçlılık düşüncesi veya hissi olarak ifade edilmektedir. Önemli olan, kişinin ileriye dönük bir beklentisi olmadan yaptığı işe odaklanmasıdır. Ototelik kişiliğe sahip olanlar dışsal faktörlerden etkilenmezler, tatmini eylemin bizzat kendisinde bulmaktadırlar³. Bu çalışma, Akış ve bu hissiyatı daha yoğun yaşadığı belirtilen ototelik kişilik yapısına sahip bireylerin, bu özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilen ölçeğin, ilk kez Türkçeye uyarlanması yanında tamamen Türk kültürüne göre üretilecek ototelik kişilik yapısını ölçmeyi amaçlayan bir ölçek geliştirilmesine öncülük olması bakımından önemlidir. Ototelik kişilik yapısından bahsedebilmek ve bu kavramı iyi anlamak için Akış deneyimini incelemek gerekmektedir.

Yapılan aktivite esnasında bireyin kendi içinde yaşadığı çeşitli evrelere dayanan ototelik kişilik, Mihaly Csikszentmihalyi tarafından 1975 yılında ortaya konan Akış Kuramı (Flow Theory) çalışmalarında ele alınmıştır⁴. Bu kuram, bireyin yoğun olarak yaşadığı konsantrasyonla, kendisini tamamen yaptığı aktiviteye dâhil ettiği, o aktiviteyi yapmaktan keyif aldığı, zamanın nasıl geçtiğini anlamadığı, büyük bir içsel motivasyona dair gerçekleşen durumu ifade etmektedir⁵. Csikszentmihalyi, Akış'ı ilk olarak işini yüksek bir yoğunlaşmayla yaparken yaşadığı konsantrasyon vasıtasıyla vaktin nasıl geçtiğini fark etmeyen ve bir anlamda kendini kaybeden sanatçıları gördüğünde gözlemlemiştir⁶. Özellikle ressamın eserlerini ortaya çıkarma evresinde ana ihtiyaçları olan uyku, yemek, su gibi temel gereksinimleri dahi gidermeyi unutarak çalışmalarına devam etmelerinden etkilenmiştir. Zaman içerisinde farklı kişiler üzerinde uyguladığı çeşitli gözlem ve testler vasıtasıyla Akış Kuramını bulmuştur⁴. Bu kuram yukarıda da belirtildiği üzere en yalın biçimde, kişinin icra ettiği faaliyet vasıtasıyla haz alma duygusunu tatması ve bu sebeple hayatın akışına tamamen dâhil olduğunu hissetmesi olarak tanımlanmaktadır⁶. Bireyler; yaş, cinsiyet ya da eğitimleri ne olursa olsun veya hangi etkinliği icra ederlerse etsinler Akış deneyimlemesi ile ilgili genellikle benzer ruh halini ve duygu yoğunluğunu anlatan ifadelerle kendilerini açıklamışlardır. O esnada icra ettikleri etkinlikler birbirinden farklı olmasına rağmen yaptıkları etkinliğe iştirakları sırasında hissettikleri birbirine benzemektedir⁶.

Yapılan araştırmalar bireylerin Akışa geçmeleri konusunda yaş, cinsiyet, gelir durumu, meslek vb. farklılıkların öneminin bulunmadığını göstermiştir⁹. Ancak Akışın bireyde hissedilme yoğunluğu veya Akışa daha kolay geçme ve bu noktada devamlılığı sağlama bakımından çeşitli öznel yetkinlikler ve nitelikler fark yaratmaktadır⁷. Bu nitelikler; hayata karşı genel merak ve ilgi, bir işi sonuna kadar götürme ve direnme, düşük benmerkezcilik olarak tanımlanmaktadır. Bu niteliklerin sonunda birey içsel ödüllerle motive olabilmektedir⁷. Ototelik kişiliğe sahip olan bireyler, Akış deneyimlemesini yaşama konusunda daha avantajlıdırlar⁸.

Ototelik kişiliğin belirli nitelikleri üzerine yapılan çeşitli araştırmalar, bu bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğunu ortaya koymuştur⁸. Merak ve sebat derecesi yüksek kişilerin günlük yaşama dâhil olma ve Akış deneyimleme eğiliminin daha fazla olduğu bilinmektedir⁹. Yüksek ototelik kişiliğe sahip bireylerin Akış deneyimlemeye daha yatkın oldukları ve bu bireylerin Akış daha sık deneyimleyerek hayat memnuniyetlerinin fazla olduğu gözlemlenmiştir^{10 11}. Ototelik kişiliğe sahip bireylerin herhangi bir eylem karşısında motive olmaları hususunda; dışarıdan herhangi bir kaynağa gereksinim duymadıkları, sadece içinde buldukları sürece odaklandıkları, sonuçlarla değil sürecin kendisiyle ilgilendikleri ve bu esnada tatmin yaşadıkları görülmektedir¹².

² Ayazlar 2015.

³ Hager 2015.

⁴ Golus 2019.

⁵ Güler vd. 2020.

⁶ Csikszentmihalyi 2005.

⁷ Nakamura ve Csikszentmihalyi 2002.

⁸ Tse vd. 2020.

⁹ Csikszentmihalyi vd. 1993.

¹⁰ Asakawa 2004.

¹¹ Peterson vd. 2007; Tse vd. 2018.

¹² Güler vd. 2020.

Akış deneyimi ve ototelik kişilik unsurunu, yalnız iş yaşamında değil yaşam doyumunu ve mesleki başarıyı doğrudan etkileyen spor ve serbest zaman etkinliklerinde de görmek mümkündür. Katılan kişi açısından bu etkinlikler hem çalışan kişi hem de işyeri yönetimi adına olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Spor ve serbest zaman etkinlikleriyle kendine güveni artan kişinin işindeki verim artışı sağlanacak ve dolayısıyla bu durumun işyerine sağlayacağı kar gibi faydalı sonuçları olacaktır. Kurumun kazancı hiç kuşkusuz profesyonel şirketlerde son derece önemsenmektedir. Şirket yönetimleri, çalışanların ruhsal ve fiziksel olarak sağlıklı olmasının üretkenliği artıracığını, böylelikle işte, evde ve sosyal çevre içerisinde sağlıklı bir hayat yaşayacaklarına inanmaktadır^{8 13 14}.

Sağlıkla ilgili masrafların azalması, işgücü kaybının azalması, üretkenlik artışı, iş kazalarının dolayısıyla personel tazminatlarının azalması, moralin yükselmesi, daha nitelikli personel bulabilme ve bu personeli şirkette tutabilme bu faydalardan bazılarıdır. Makro düşünce yapısıyla düşünüldüğünde ise sağlıklı bir toplumun üzerine her türlü sosyal kalkınmanın inşa edildiği bir temel olduğu bilinmektedir. Sağlıklı ve zinde bireylerin meydana getirdiği topluluklar, toplum yaşamına anlam veren her türlü yatırımları yapabilirler ve ülkelerin sağlık kabiliyeti yükseldikçe, kalkınmış ve huzurlu bir toplum olma şansı da artar¹⁵.

Özellikle değişen ve gelişen günümüz dünyasında artık insan odaklı bir yapılanma hayata geçirilmeye başlamıştır. İnsan odaklı düşünce yapısı, insanın mutluluğunu ve bu mutluluk neticesinde çevresine vereceği faydayı temel almaktadır. Mutlu bir hayat elde edilmesi için yapılması gerekenler günümüz bilim dünyasında incelenerek araştırılmaktadır¹⁶. Bu sebeple bireylerin icra ettiği spor ve serbest zaman faaliyetlerinin, kendi fiziksel ve ruhsal sağlıklarının yanında iş yaşamlarında ve toplumsal boyutta sağlayacağı katkıların önemi bilinmelidir. Diğer yandan, ototelik kişilik yapısına sahip olsun ya da olmasın bu faaliyetleri yapan bireylerin yaşam doyumuna ve mutluluğa ulaşmada son derece avantajlı olduğu, kişilik yapısının her ne kadar Akış adı verilen üst düzey yoğunlaşma ve tatmin kanalına erken girilmesi ve bu kanalda daha uzun süre kalınmasında etkili olsa da esas olanın serbest zaman aktivitelerine iştirak etmek olduğu unutulmamalıdır.

Ototelik kişilik unsuru, belirli özel niteliklere sahip bireylerin Akış durumuna daha kolay girip devam edebileceğini varsaymaktadır. Bu nitelikler hayata karşı genel merak ve ilgi, sebat ve düşük benmerkezcilik içerir. Bu da içsel ödüllerle motive edilme yeteneği ile sonuçlanır¹⁷.

Ototelik kişiliğin bir diğer unsuru, bu bireylerin hem sıkıcı hem de zorlu durumları dönüştürerek süreçten keyif alma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu durum, ototelik bireylerin karşılaştıkları zorluklarla yüzleşip bu zorlukların üstesinden geldiğini ifade etmektedir¹⁸. Bu niteliklerle, yüksek düzeyde ototelik özelliği olan bireyler, zorluk-beceri dengesizliklerine benzerlerinden daha iyi dayanabilirler. Yani, çoğu insan zorluk düşük ve beceri yüksek olduğunda sıkılsa da, yüksek düzeyde ototelikli insanlar, meydan okuma fırsatlarına duyarlı olarak dönüşebilir ve can sıkıntısını olumlu duruma getirebilir. Özellikle spor faaliyetlerinde rekabet kavramı farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bireysel veya takım aktivitelerinde üstünlük sağlama amaçlı rekabet öğeleri bulunmaktadır¹⁹. Bu ortamda kimi bireyler motive olabilirken kimileri endişe hissedebilmektedir. Benzer şekilde, çoğu insan zorluk yüksek ve beceri düşük olduğunda kaygı hissederken, yüksek düzeyde ototelikli insanlar becerilerini özenle geliştirerek zorluklara meydan okuyarak süreci olumlu hale getirebilmektedir¹⁸.

Tse ve diğ. (2018), yaptıkları çalışmada Akış ve ototelik kişilik kapsamlarını birleştirerek ototelik kişiliği yedi niteliğe sahip çok yönlü bir yapı olarak ortaya koymuşlardır. Bu yedi nitelik; hayata merak ve ilgi, sebat, düşük benmerkezcilik, içsel motivasyon, can sıkıntısının keyfi ve dönüşümü,

¹³ Shernoff vd. 2003.

¹⁴ Kroote ve Bucher, 2007.

¹⁵ Ak, 2020.

¹⁶ Ak ve Alpulu, 2020.

¹⁷ Nakamura ve Csikszentmihalyi 2002.

¹⁸ Csikszentmihalyi vd. 1993.

¹⁹ Akgül ve Karafil 2021.

zorlukların keyfi ve dönüşümü, dikkat kontrolü şeklinde belirtilmiştir. Belirtilen bu farklı nitelikler, ototelik kişiliğe önemli derecede etki etmektedirler²⁰.

Ototelik kişilik yapısıyla ilgili alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde, çeşitli yöntem ve ölçme araçlarıyla bu amaç doğrultusunda araştırmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Asakawa (2004) tarafından Japonya'daki üniversite öğrencilerinin günlük hayatlarındaki Akış deneyimi incelenmiştir. Bahse konu çalışmada, yüksek düzeyde zorluk ve üst seviye becerinin Akışı ortaya çıkarması sonucunun yanında ototelik kişiliğe sahip olan bireylerin zorluk ve beceri arasındaki dengeyi olumlu biçimde algıladığı, bunun yanında ototelik kişilik yapısına sahip olmayan bireylerin ise bu dengeyi olumsuz algıladığı sonucuna varılmıştır²¹.

Buil ve diğ. (2017) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin motivasyon, kontrol duygusu ve ototelik deneyimlerinin, tatmin ve algılama üzerinde olumlu etkisinin olduğu görülmüştür²². Roman ve diğ. (2020) tarafından, beden eğitimi dersi alan öğrencilerin keyif alma dereceleri kırsal ve kent ölçekli olarak ele alınmıştır. Çalışma neticesinde ototelik yapıya sahip ve içsel motivasyonu yüksek öğrencilerin ders esnasında keyif alma oranlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir²³. Tse ve diğ. (2020) tarafından yapılan çalışmada, ototelik kişilik yapısına sahip kişilerin Akış deneyimlemesini daha yüksek boyutta yaşadığı ve bu kişilerin, hayattan tatmin ve refah duygularının daha üst seviyelerde çıktığı görülmüştür²⁴. Hirao (2014) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise, ototelik kişilik yapısına sahip kişilerin sosyal yönden daha güçlü, Akış deneyimlemesini daha fazla yaşadıkları görülmüştür²⁵.

Ototelik kişilik yapısının ölçümüyle ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde Baumann ve Scheffer (2010) tarafından yapılan araştırmanın önemli olduğu görülmektedir. Bu çalışmada araştırmacılar Akışa girme tutumları arasındaki değişkenleri inceleyerek Akışın altında yatan sebepleri ortaya çıkarmaya çalışırken bireysel farklılıkları dikkate almanın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma neticesinde motivasyon, Akış ve kişilik unsurunun birbiri içine geçmiş, birbirini etkileyen bir yapıda bulunduğu sonucuna varılmıştır²⁶.

Çalışma kapsamında, Tse, Lau, Perlman ve McLaughlin (2018) tarafından geliştirilen Ototelik Kişilik Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma bu açıdan, ototelik kişilik yapısını anlamaya yönelik yapılan diğer çalışmalara katkı sağlamak gayesiyle kendini göstermektedir. Akış deneyiminin anlaşılmasına yönelik ülkemizde yapılacak çalışmalar kapsamında, bireylerin spor ve serbest zaman yönelimlerinin incelenmesi, bu etkinliklerde Akış boyutunun değerlendirilmesinde ölçeğin Türk kültürüne yönelik yapılacak çalışmalara öncü niteliğinde olması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Grubu

Kişilik yapısı cinsiyet, meslek vb. değişkenlere bağlı kalmaksızın her bir bireyin hayatta karşılaştığı olaylara uyumunu gösteren tipik davranış kalıplarıdır. Bu sebeple herkeste ve farklı özelliklerde bulunduğu bilinmektedir²⁷. Örneklemin, ana kütleyi güçlü bir şekilde temsil etmesi amacından yola çıkılarak mümkün olduğunca farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik özellikteki bireylere ulaşılmıştır. TÜİK'in 04 Mart 2020 İç Göç İstatistikleri'ne göre 2018-2019 yılları arasındaki veriler ışığında, İstanbul'un 498.676 kişi ile en çok göç alan şehir olduğu ve İstanbul'un farklı şehir, özellikteki bireyleri bünyesinde barındırması bakımından, Türkiye nüfusunu en iyi temsil eden şehir olduğu görülmektedir.

²⁰ Tse vd. 2018.

²¹ Asakawa 2004.

²² Buil vd. 2017.

²³ Roman vd. 2020.

²⁴ Tse vd. 2020.

²⁵ Hirao 2014.

²⁶ Baumann ve Scheffer 2010.

²⁷ Eysenck 1998.

Araştırmanın örneklemini İstanbul'da özel ve kamu sektöründe çalışan, belirli bir mesai ve mesai dışı serbest zamana sahip 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. 4721sayılı T.C. Medeni Kanunu'nun 8, 9, 10 ve 11'inci maddelerinde de belirtildiği üzere fiil ehliyetinin kazanıldığı, dolayısıyla reşit olunan yaş 18'dir. Kişilik özelliklerinin belirlendiği ve yasal bağlayıcılığı bulunan bu yaş yelpazesi ve üzerinde yer alan bireylere, Türkçeye uyarlanan ölçek, anket yoluyla uygulanmıştır.

Örneklem yöntemi olarak "Olasılığa Dayalı Olmayan Örneklem" modellerinden pilot çalışmalarda sıklıkla kullanılan Kolayda Örneklem Yöntemi'nden faydalanılmıştır²⁸. Ölçek çalışmalarında örneklem büyüklüğü belirlenirken, madde sayısının beş katı olması gerektiği araştırmacılar tarafından genel kabul görmektedir²⁹. Bunun yanında yine bu çalışmalarda örneklem sayısının 200 olmasının orta, 300 olmasının ise iyi olarak nitelendirildiği görülmüştür³⁰. Faktör analizleri neticesinde iyi sonuç almak amacıyla, anket vasıtasıyla 50 kişi pilot çalışma, 550 kişi ise ana çalışma şeklinde 600 kişiye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

APQ (Autotelic Personality Questionnaire) Ölçeği

APQ ölçeği Tse ve diğ. (2018) tarafından, otelik kişilik yapısının ölçümünü sağlamak amacıyla geliştirilen bir ölçme aracıdır. 7'li likert şeklinde ve 26 maddeye sahip olan ölçek; "hayata merak ve ilgi, sebat, düşük benmerkezcilik, içsel motivasyon, can sıkıntısının keyfi ve dönüşümü, zorlukların keyfi ve dönüşümü, dikkat kontrolü" şeklinde 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek kapsamında yer alan maddeler "1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kısmen Katılmıyorum, 4=Kararsızım, 5=Kısmen Katılıyorum, 6=Katılıyorum, 7=Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde kodlanmıştır. Ölçeğin iç güvenilirlik katsayısı (α) toplam 0,91 şeklinde ortaya çıkmıştır³¹. Alt boyutlar için güvenilirlik katsayıları incelemesinde merak için α :0,86, sebat için α : 0,93, düşük benmerkezcilik için α : 0,93, içsel motivasyon için α : 0,70, can sıkıntısının keyfi ve dönüşümü için α : 0,82, zorlukların keyfi ve dönüşümü için α : 0,87 ve dikkat kontrolü için α : 0,90 değerlerine sahip olduğu, doğrulayıcı faktör analizi kapsamında ise SRMR: 0,08 (0,05≤0,10) ve RMSEA: 0,07 (0,05≤0,08) değerlere sahip olduğu belirtilmiştir.

Akış ve Eğilimsel Akış Ölçekleri

1996 yılında geliştirilen Flow State and Dispositional Flow Scales (FSS-DFS) isimli ölçekler, ardından Jackson ve Eklund (2002) tarafından revize edilen FSS-2 ve DFS-2 ölçekleri, Akışın 9 alt boyutunu belirtmektedir⁶⁴. Görev Zorluğu-Beceri Dengesi, Eylem-Farkındalık Birleşimi, Hedefler, Geri Bildirim, Göreve Odaklanma, Kontrol Duygusu, Farkındalığın, Zamanın Dönüşümü ve Otelik Deneyim alt boyutlarından oluşan ölçek 5'li likert tipi olup 36 madde içermektedir. Aşçı vd. (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlılık katsayıları ise 0.66-0.81 arasında değişmektedir³².

Uygulama Aşaması

Çalışma kapsamında öncelikle ölçeği orijinal yapısına ulaştıran araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Gerekli izinlerin alınmasının ardından, ölçeğin orijinal olan İngilizce yapısı, çeviri alanında tecrübeye sahip olan dört dil uzmanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçeye çevrilen ölçek, farklı dört dil uzmanı tarafından İngilizceye tercüme ettirilmiştir. Oluşan form, ölçeğin orijinal yapısı ile karşılaştırılmıştır. Ölçme aracının İngilizce ve Türkçe formları iki dil uzmanı ve bir psikolog tarafından incelenerek ölçek son şekline getirilmiştir. Etik yönden uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu tarafından incelenen çalışma, bahse konu kurulun 12 Ekim 2020 tarih ve 84 numaralı kararı gereğince etik yönden uygun bulunmuştur. Pilot çalışma kapsamında 19-31 Ekim 2020 tarihleri arasında, ana çalışma için ise

²⁸ Coşkun vd. 2015; Büyüköztürk, 2017.

²⁹ Uğurlu ve Aylar 2017; Büyüköztürk vd. 2014.

³⁰ Tabachnick ve Fidell 1996; Devellis 2014.

³¹ Tse vd. 2018.

³² Aşçı vd. 2007.

09 Kasım-13 Aralık 2020 arasında veriler toplanmıştır. Pilot çalışmalar, ölçeğin içeriğinin net biçimde anlaşıldığının kontrol edilmesi, cevaplama sürelerinin tespiti, ölçeğin uygulandığı kitlenin araştırma örneklem grubuna uygunluğu gibi koşulları sağlamak ve nihai yapısına kavuşturmak amacıyla yapılmaktadır³³. Ön deneme çalışmalarında uygulanacak hedef sayının 30-50 kişilik bir gruptan oluşması gereklidir³⁴. Bu kapsamda yapılan 50 kişilik pilot çalışma neticesinde, ölçeğin hedef kitleyle örtüşmesi, anlam, cevaplama ve ilgili istatistiki değerlerinin uygunluğunun sağlandığı görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, SPSS 23 ve AMOS 20 istatistik paket programları kullanılmıştır. Ölçeğin dilsel geçerliliği için Pearson Korelasyon Analizi neticesinde, dilsel geçerliliğin yeterli olduğu görülmüştür. Elde edilen veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığına bakmak amacıyla Barlett ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleri yapılmıştır. Veri yapısının faktör analizine uygunluğunun görülmesinin ardından faktör yapısının belirlenmesi amacıyla özdeğer incelemesinde, özdeğeri 1'in üzerinde toplam yedi adet faktör yapısı olduğu görülmüştür. Ölçeğin açıklanan toplam varyans oranının ve yamaç birikinti grafiği tablosu incelemesi neticesinde değerlerin uygun olduğu belirlenmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kapsamında her boyut için madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ardından ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yedi alt boyut için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Bulgular

Demografik Verilerin İncelenmesi

Çalışmaya katılan bireylerin demografik verileri incelendiğinde, katılımcıların 286'sının (%52) kadın, 264'ünün (%48) erkek olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaşları; 18-20 arası 35 (%6,4), 21-30 arası 117 (%21,3), 31-40 arası 143 (%26), 41-50 arası 150 (27,2), 51-60 arası 53 (%9,6) ve 61 yaş ve yukarısı 52 (%9,5) kişi şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların iş dağılımlarında; 101'inin (%18,4) kamu sektörü, 179'unun (%32,5) özel sektör, 129'unun (%23,5) serbest meslek, 78'inin (%14,1) işsiz, 63'ünün (%11,5) ise emekli olarak yer aldığı belirlenmiştir. Eğitim durumu dağılımları; ilköğretim mezunu 26 (%4,8), ortaokul/lise mezunu 85 (%15,6), önlisans mezunu 108 (%19,6), lisans mezunu 233 (%42,2) ve lisansüstü mezunu 98 (17,8) kişi şeklinde ortaya çıkmıştır. Katılımcıların doğum yeri dağılımları; Karadeniz Bölgesi 74 (%13,5), Akdeniz Bölgesi 95 (%17,3), Ege Bölgesi 91 (16,5), Doğu Anadolu Bölgesi 77 (%14), Güneydoğu Anadolu Bölgesi 65 (%11,8), Marmara Bölgesi 77 (%14), İç Anadolu Bölgesi 71 (%12,9) olarak görülmüştür. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılar

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	286	52
	Erkek	264	48
Yaş	18-20	35	6,4
	21-30	117	21,3
	31-40	143	26
	41-50	150	27,2
	51-60	53	9,6
	61 ve üstü	52	9,5
Meslek	Kamu	101	18,4
	Özel	179	32,5
	Serbest	129	23,5
	İşsiz	78	14,1

³³ Güngör 2016.

³⁴ Şeker ve Gençdoğan 2006.

Eğitim Durumu	Emekli	63	11,5
	İlköğretim	26	4,8
	Ortaokul/Lise	85	15,6
	Önlisans	108	19,6
	Lisans	233	42,2
Doğum Yeri	Lisansüstü	98	17,8
	Karadeniz	74	13,5
	Akdeniz	95	17,3
	Ege	91	16,5
	D.Anadolu	77	14
	G.D.Anadolu	65	11,8
	Marmara	77	14
İç Anadolu	71	12,9	

Ölçeğin Dilsel Geçerliliği

Ölçeğin dilsel geçerliliğini test etmek maksadıyla psikoloji, sosyal hizmet ve sosyoloji alanlarından 10 yabancı dil uzmanına ölçeğin orijinal İngilizce formu uygulanmıştır. 2 hafta sonunda kendilerinden Türkçe formları doldurmaları istenmiştir. Doldurulan formlara, ilişki değerlendirmesi için Pearson Korelasyon Analizi yapılmış ve iki uygulama arasında dil geçerliliğinin sağlandığı görülmüştür ($r=0,790$; $p<0,01$). Dilsel geçerlilik çalışmalarında iki uygulama arasında yer alması gereken değerin $r=0,70$ üzerinde olması dilsel geçerlilik bakımından yeterli görülmektedir³³. Buna göre ölçeğin Türkçe ve İngilizce formlarının eşdeğer olduğu görülmüştür.

Yapı Geçerliliği ve Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Faktör analizleri, birbirine benzeyen özellikleri ölçen değişkenleri toplayarak az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel teknik şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte ortak faktör şeklinde yeni değişkenleri meydana çıkartma ya da ölçekte yer alan maddelerin faktör yüklerini kullanmak suretiyle ölçülecek özellikleri tanımlama süreci şeklinde tanımlanmaktadır³⁵. Oluşturulan veri setinin, maddeleri arasındaki ilişkilerinin ortaya çıkarılması sürecinde kullanılmasının yanında, literatürde ölçülen değişken setinin yapısına dair ön bilgilerin olduğu durumlarda da AFA'nın kullanıldığı çalışmalar bulunmaktadır^{36 57}. Aynı zamanda çalışmada AFA yapılmasının diğer bir nedeni, sürecin gelişimi hakkında kuramı test etmek ve gözlenen değişkenleri kullanarak, araştırmanın temelini anlamlandırabilmektir^{30 37}.

Veri yapısının faktör analizine uygunluğunu kontrol etmek maksadıyla çeşitli yöntemlerin uygulandığı, bahse konu yöntemler içerisinde Barlett ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testlerinin olduğu belirtilmiřtir³⁸. Yapılan analiz neticesinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin Tablo 2'ye göre 0,833 olduğu görülmektedir.

Tablo 2.

Ölçeğin KMO ve Barlett Testi Sonuçları

KMO		.833
	X ²	4696,622
Barlett Testi	Sd	300
	P	.000*

* $p < .05$

³⁵ Büyüköztürk 2017.

³⁶ Uyumaz, Dirlik ve Çokluk 2016

³⁷ Traş ve Gökçen 2021.

³⁸ Erkuş 2016.

Veri yapısına faktör analizi yapılabilmesi için KMO değerinin 0,50'den yüksek olması gerektiği belirtilmektedir³⁹. Bu kapsamda 0,833 KMO değeriyle veri yapısının faktör analizi için yeterli olduğu görülmektedir. Veri yapısının kontrollerinde, KMO değerleri 0,90 mükemmel, 0,80 çok iyi, 0,70 iyi, 0,60 orta, 0,50 zayıf ve 0,50'nin altı ise kabul edilemez olarak yorumlanmaktadır⁴⁰.

Bunun yanında değişkenler arasındaki ilişki boyutunu test eden Barlett testi sonuçlarının anlamlı bulunduğu görülmüştür. ($X^2= 4696,622$, $p=0,000$). Tablo 2'de belirtilen KMO ve Barlett Test sonuçlarına göre veri yapısının faktör analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin faktör sayısının belirlenmesinde özdeğer incelemesi yapılmıştır. Özdeğerler incelemesinde 1'den büyük olan faktörler anlamlı olarak kabul edilip, 1'den küçük olan faktörler ise dikkate alınmamaktadır⁴¹. Bu kapsamda özdeğerleri 1'in üstünde yer alan 7 faktör ortaya çıkmıştır. Elde edilen faktörlerin özdeğerleri ve açıkladıkları varyans miktarları Tablo 3'de belirtilmiştir.

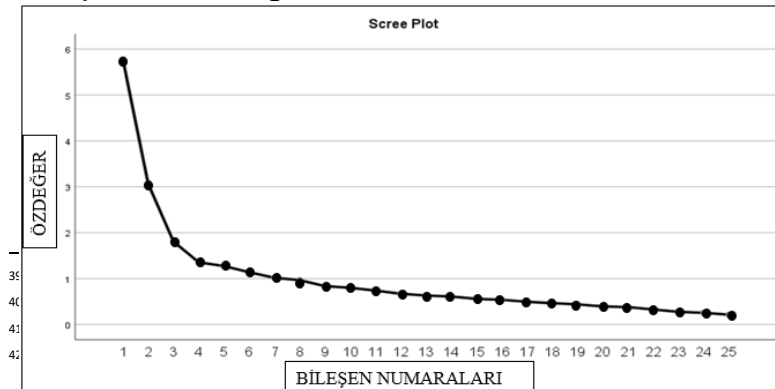
Tablo 3.
Ölçeğin Alt Boyutları Tarafından Açıklanan Varyans Oranları

Boyutlar	Özdeğer	Varyans	Yığılmış Frekans
1. Boyut	5,775	23,099	23,099
2. Boyut	3,064	12,256	35,355
3. Boyut	1,809	7,234	42,589
4. Boyut	1,354	5,417	48,006
5. Boyut	1,273	5,092	53,098
6. Boyut	1,137	4,549	57,647
7. Boyut	1,017	4,068	61,715

Tablo 3'de yer alan değerler incelendiğinde; özdeğeri 5,775 olan ilk faktörün açıkladığı varyans oranının % 23,099, özdeğeri 3,064 olan ikinci faktörün açıkladığı varyans oranının %12,256, özdeğeri 1,809 olan üçüncü faktörün açıkladığı varyans oranının % 7,234, özdeğeri 1,354 olan dördüncü faktörün açıkladığı varyans oranının %5,417, özdeğeri 1,273 olan beşinci faktörün açıkladığı varyans oranının %5,092, özdeğeri 1,137 olan altıncı faktörün açıkladığı varyans oranının %4,549, öz değeri 1,017 olan yedinci faktörün açıkladığı varyans oranının ise %4,068 olduğu görülmektedir. Açıklanan toplam varyans oranı % 61,715 olarak bulunmuştur. İdeal olan varyans oranları %40–60 aralığındadır⁴². Dolayısıyla ölçeğin açıklanan toplam varyans oranının yeterli olduğu görülmektedir.

Faktör sayısının belirlenmesinde kullanılan yöntem olan yamaç birikinti grafiği testi incelendiğinde, eğimin kaybolmaya başladığı noktanın işaret ettiği sayıda faktör belirlendiği görülmektedir.

Şekil 1.
Yamaç Birikinti Grafiği Tablosu

Şekil 1. incelendiğinde, eğimin kaybolmaya başladığı noktadan itibaren 7 faktör belirlendiği görülmektedir. Bunun yanında özdeğer sayılarından 1'in üstünde

olanların faktör olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir⁴³. Buna göre özdeğeri 1'in üzerinde olan 7 faktör yapısının ortaya çıktığı görülmüştür. Ortaya çıkan 7 faktörlü yapının madde dağılımlarını gösteren faktör yük değerleri tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4.

Faktör Yük Değerleri Tablosu

Tablo 3. Faktör Yük Değerleri Tablosu							
Maddeler	Faktörler						
	1	2	3	4	5	6	7
2. Görevleri bitirme konusunda iyiyimdir	0,723						
8. Bir görev zorlaştığında onu tamamlayana kadar devam ederim	0,772						
10. Bir görev sürecini tamamlamanın o görevin ödülü olduğunu düşünürüm	0,457						
12. Günlük rutin işlerde bile zevk alacak bir şeyler bulabilirim	0,567						
15.Zor olsalar dahi görevlerimi tamamlarım	0,836						
20. Başladığım bir görevi devam ettirebilmek benim için zordur (T)	0,641						
22. Bir problemi çözene kadar üzerinde çalışmaya devam ederim	0,673						
3. İnsanların beni nasıl gördüğü konusunda endişeliyimdir (T)		0,801					
9. Başkalarının bana gülmesinden endişelenirim (T)		0,724					
16. Başkalarının benimle ilgili izlenimlerinden kolayca etkilenirim (T)		0,745					
23. Yanlış izlenim bırakmaktan korkarım (T)		0,715					
5. Zor oyunları oynamaktan zevk alırım			0,759				
6. Başkalarının sıkıcı dediği şeyleri yaparken eğlenirim			0,556				
11. Kolay bir işe sahip olmaktansa zorlayıcı bir işi tercih ederim			0,634				
18. Karmaşık sorunları çözmeyi severim			0,644				
1. Dünyayı merak ediyorum				0,508			
14. Etrafımı keşfetmek için vakit ayırırım				0,591			
21. Merak, yaptığım işlerinin çoğunun arkasındaki itici güçtür				0,707			
7. Dikkatimi toplamakta zorlanırım (T)					0,735		
13. Dikkatim kolayca dağılır (T)					0,767		
4. Yüksek maaşlı bir işte çalışmaktansa yapmaktan zevk aldığım bir işte çalışmayı tercih ederim						0,567	
17. Bir görevden zevk almayı, o görev sonunda alacağım ödüllerden daha çok önemserim						0,759	
24. Benim için en önemli şey, yaptığım işlerden zevk alıyor olmamdır						0,563	
19. Tekrarlanan görevler keyifli olabilir							0,765
25. Günlük işlerimi oyun gibi yaparım							0,580

⁴³ Büyüköztürk vd. 2014.

Tablo 4'te yer alan faktör yük değerleri, buldukları boyutun altında sıralanmıştır. Buradaki yük değerleri, maddelerin alt boyutlarla olan ilişkisini açıklayan katsayılar olup faktör yapısının ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır. Her iki boyuta girerek yüksek yük değerine sahip olan 8. madde ölçek formundan çıkarılmıştır. Bu sebeple faktör analizi öncesinde 26 madde olan ölçeğe bu aşamada 25 maddeye inmiştir. Bununla birlikte (T) ile işaretlenen maddeler ters kodlanan maddelerdir.

Ölçeğin orijinal yapısı incelendiğinde 8. maddenin (yeni bir konu ile ilgili olarak, bulabileceğim tüm bilgileri araştırırım) “merak” alt boyutu altında yer aldığı görülmüştür. Ölçeğimizin uyarlama çalışmasında ise bu madde “merak” ve “sebat” alt boyutlarının ikisinde yer almıştır. Ölçek uyarlama çalışmaları genel olarak kültürel farklılıkların yaşanmaya müsait olduğu araştırmalardır⁴⁴. Bu sebeple her bir maddenin birebir çevirisinden ziyade o kültüre uyumunu sağlayacak ifadelerin seçilmesi önem arz etmektedir⁴⁵.

Orijinal ölçek yapısındaki maddelerin çoğunun uyarlanan ölçekle uyuşmadığı, diğer faktörlerle binişik olduğu tespit edilirse, ölçeğin o kültürün özelliklerini yansıtmadığı ve kültüre uyan yeni bir ölçeğe geliştirilmesi tavsiye edilmektedir⁴⁶. Çalışmamızda ortaya çıkan durumda, boyutların ve boyutları açıklayan maddelerin ölçeğin orijinal yapısıyla çok yüksek oranda uyum sağladığı görülmektedir. 8. maddenin orijinal yapısında yalnızca merak faktörünü açıkladığı, Türk kültüründe ise merak faktörünün yanında, soru yapısı gereği ısrarcılık, bir işi sonuna kadar sürdürme, dirayet gösterme anlamlarına gelebilecek “sebat” faktörünün içine de dâhil edilebilecek bir mananın ortaya çıkabileceği değerlendirilmiştir. İlgili madde çıkarıldığında yapılan analizlerde ölçeğin genel yapısının bozulmadığı görülmüştür.

Tablo 4'te yer alan veriler analiz edildiğinde, 7 maddeden oluşan birinci faktöre ait yük değerlerinin 0,457-0,836 arasında, 4 maddeden oluşan ikinci faktöre ait yük değerlerinin 0,715-0,801 arasında, 4 maddeden oluşan üçüncü faktöre ait yük değerlerinin 0,556-0,759 arasında, 3 maddeden oluşan dördüncü faktöre ait yük değerlerinin 0,508-0,707 arasında, 2 maddeden oluşan beşinci faktöre ait yük değerlerinin 0,735-0,767 arasında, 3 maddeden oluşan altıncı faktöre ait yük değerlerinin 0,563-0,759 arasında ve son olarak 2 maddeden oluşan yedinci faktöre ait yük değerlerinin 0,580-0,765 arasında olduğu saptanmıştır.

Faktör yük değerlerinin belirlenmesinin ardından, madde içeriklerinin değerlendirilmesiyle, orijinal ölçekte de 7 boyut şeklinde çıkan alt boyutların isimlendirilmesi; birinci faktörde yer alan 2, 8, 10, 12, 15, 20 ve 22. maddeler “ısrar”, ikinci faktörde yer alan 3, 9, 16 ve 23. maddeler “düşük benmerkezcilik”, üçüncü faktörde yer alan 5, 6, 11, 18. maddeler “zorlukların keyfi ve dönüşümü”, dördüncü faktörde yer alan 1, 14 ve 21. maddeler “merak”, beşinci faktörde yer alan 7 ve 13. maddeler “dikkat kontrolü”, altıncı faktörde yer alan 4, 17 ve 24. maddeler “içsel motivasyon”, yedinci faktörde yer alan 19 ve 25. maddeler “can sıkıntısının keyfi ve dönüşümü” alt boyutları şeklinde düzenlenmiştir. Faktör yapısı belirlenen ölçeğin her bir alt boyutunun birbiri ile ilişkisi incelenmiştir.

Tablo 5.

Ölçeğin Toplam Puanı ve Alt Boyutlarının Birbiriyle Korelasyonel İlişkisi

	1	2	3	4	5	6	7	8
Boyut 1	1							
Boyut 2	,140**	1						
Boyut 3	,436**	,122**	1					
Boyut 4	,472**	-0,036	,375**	1				
Boyut 5	,305**	,407**	,169**	0,077	1			
Boyut 6	,325**	,097*	,317**	,322**	-0,064	1		

⁴⁴ Coster ve Mancini 2015.

⁴⁵ Baş 2013.

⁴⁶ Akbaş ve Korkmaz 2007.

Boyut 7	,322**	,118**	,230**	,257**	,131**	,142**	1
Toplam	,798**	,518**	,655**	,549**	,513**	,490**	,461** 1

** . p<0.01

* . p< 0.05

Tablo 5'te yer alan bilgiler incelendiğinde, ölçeğin toplam puan ve alt boyutların birbiriyle anlamlı ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Madde Ayırt Ediciliğine İlişkin Bulgular

Bu aşamada, ölçme aracında yer alan maddelerin ölçülmek istenen özelliği ne derece ölçebildiğini belirleyebilmek amacıyla ayırt edicilik çalışmaları yapılmıştır. Madde ayırt edicilik indeksi (D), maddelerin ölçülen özellikle ilgili olarak kişileri ne derece ayırt ettiğini göstermektedir. Diğer bir ifade ile ölçeğin ölçmeyi amaçladığı özelliğe yüksek düzeyde sahip olan bireylerle, düşük düzeyde sahip olan bireyleri ayırt etme gücüdür. Madde ayırt edicilik indeksi -1 ile +1 arasında değişebilir. Bu değer negatif olması, maddenin ölçülen özellik bakımından bireyleri ters ayırt ettiğini gösterir. Bu nedenle, bu tür maddeler testten çıkarılmalıdır⁴⁷. Madde ayırt edicilik değeri, testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ve üst %27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların bağımsız t-testi kullanılarak test edilmesiyle bulunabilir.

Madde ayırt edicilik çalışmasında, öncelikle katılımcıların ölçekten almış oldukları toplam puanlar hesaplanarak büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Daha sonra, %27'lik değer dikkate alındığında, 550 kişilik veri setimizin kesme işlemi üstten 148 (en yüksek puanlar) ve alttan 148 (en düşük puanlar) kişiyi kapsayacak şekilde uygulanmış, böylece grup başına 148 kişi olmak üzere 2 gruptan oluşan 296 kişi elde edilmiştir. Elde edilen alt ve üst gruplar için bağımsız t-testi uygulanmış olup gruplar arasındaki farklar incelendiğinde sonuçlar tüm maddeler için anlamlı bulunmuştur (p=0,000). Söz konusu işlemler, her bir alt ölçeğe de uygulanmış olup sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.
Ölçeğin Madde Ayırt Ediciliğine Yönelik t-Testi Sonuçları

Madde No	Yeni Madde No	Gruplar	N	x	Ss	Sd	t	p
M1	1	Alt Grup	148	5,80	1,661	0,136	6,00059	.000*
		Üst Grup	148	6,70	0,716	0,059		
M2	2	Alt Grup	148	4,95	1,562	0,128	11,9553	.000*
		Üst Grup	148	6,59	0,593	0,049		
M3	3	Alt Grup	148	2,87	1,575	0,129	9,39235	.000*
		Üst Grup	148	4,63	1,642	0,135		
M4	4	Alt Grup	148	4,71	1,762	0,145	6,60954	.000*
		Üst Grup	148	5,91	1,340	0,110		
M5	5	Alt Grup	148	3,52	1,801	0,148	9,88781	.000*
		Üst Grup	148	5,44	1,526	0,125		
M6	6	Alt Grup	148	4,06	1,434	0,118	7,88341	.000*

⁴⁷ Büyüköztürk vd. 2014.

		Üst Grup	148	5,26	1,161	0,095		
		Alt Grup	148	3,21	1,695	0,139		
M7	7	Üst Grup	148	5,54	1,402	0,115	12,8923	.000*
		Alt Grup	148	4,22	1,668	0,137		
M9	8	Üst Grup	148	6,53	0,675	0,055	15,6229	.000*
		Alt Grup	148	2,91	1,609	0,132		
M10	9	Üst Grup	148	5,24	1,440	0,118	13,1333	.000*
		Alt Grup	148	4,58	1,826	0,150		
M11	10	Üst Grup	148	5,93	1,398	0,115	7,14906	.000*
		Alt Grup	148	3,08	1,580	0,130		
M12	11	Üst Grup	148	5,09	1,620	0,133	10,7875	.000*
		Alt Grup	148	4,44	1,774	0,146		
M13	12	Üst Grup	148	6,03	0,925	0,076	9,65561	.000*
		Alt Grup	148	3,20	1,775	0,146		
M14	13	Üst Grup	148	5,26	1,372	0,113	11,2104	.000*
		Alt Grup	148	4,78	1,492	0,123		
M15	14	Üst Grup	148	6,18	0,831	0,068	9,91774	.000*
		Alt Grup	148	4,72	1,686	0,139		
M16	15	Üst Grup	148	6,41	0,688	0,057	11,2414	.000*
		Alt Grup	148	2,63	1,420	0,117		
M17	16	Üst Grup	148	5,04	1,569	0,129	13,8669	.000*
		Alt Grup	148	4,34	1,713	0,141		
M18	17	Üst Grup	148	5,86	1,281	0,105	8,64554	.000*
		Alt Grup	148	4,34	1,597	0,131		
M19	18	Üst Grup	148	6,14	0,660	0,054	12,6982	.000*
		Alt Grup	148	3,80	1,612	0,132		
M20	19	Üst Grup	148	4,64	1,517	0,125	4,60488	.000*
		Alt Grup	148	4,61	1,684	0,138		
M21	20	Üst Grup	148	6,32	0,740	0,061	11,3047	.000*
		Alt Grup	148	4,80	1,537	0,126	7,85262	.000*

		Üst Grup	148	5,99	0,997	0,082		
		Alt Grup	148	4,86	1,465	0,120		
M23	22	Üst Grup	148	6,39	0,566	0,047	11,7801	.000*
		Alt Grup	148	2,18	1,506	0,124		
M24	23	Üst Grup	148	3,48	1,759	0,145	6,85046	.000*
		Alt Grup	148	4,97	1,599	0,131		
M25	24	Üst Grup	148	6,22	0,829	0,068	8,39651	.000*
		Alt Grup	148	3,66	1,602	0,132		
M26	25	Üst Grup	148	5,47	1,248	0,103	10,8875	.000*

Tablo 6’da yer alan veriler incelendiğinde, ölçeğin toplam puanı ve alt boyutlarının toplamında yer alan maddelerin sonuçları anlamlı bulunmuş ve maddelerin ölçülmek istenen özelliği ölçebildiği sonucuna varılmıştır. Ölçekte, 25 madde ve 7 alt boyuttan oluşan derecelendirilmiş yedili likert tipi kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 175, en düşük puan ise 25 olduğu görülmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Ölçeğin AFA ile belirlenen faktörlerinin, faktör yapılarına uygunluğunu test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. DFA kapsamında, AFA ile tespit edilen faktörler ve faktörlerin altındaki maddelerin birbirleriyle olan ilişkileri ve uyum indeksleri ortaya koyulmaktadır⁴⁸.

Tablo 7.

Uyum İndeksleri Tablosu

Uyum İndeksleri	Kabul Aralığı	Sonuç
χ^2/sd	≤ 5	3,904
RMSEA	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	0,073
NFI (Normal Fit Index)	0-1	0,895
GFI (Goodness of Fit Index)	0-1	0,896
CFI (Comparative Fit Index)	0-1	0,898

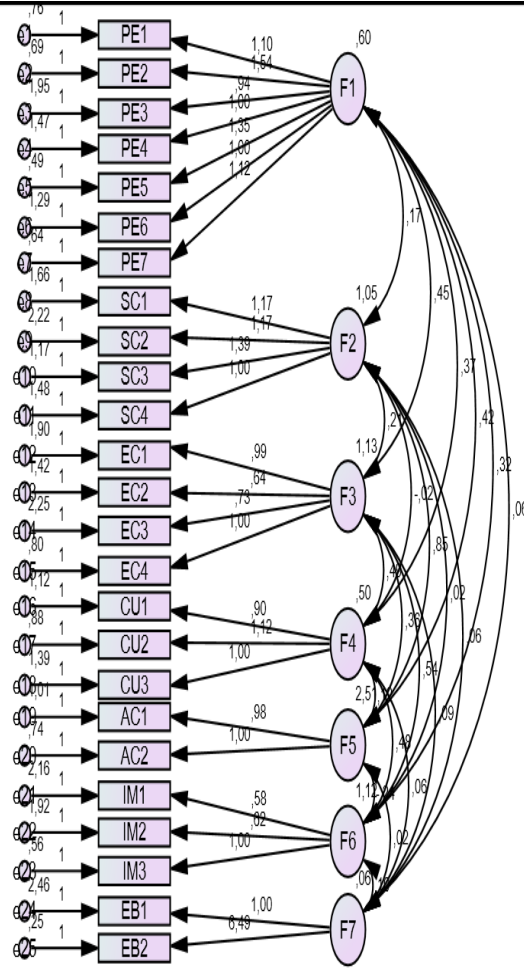
χ^2/sd değerinin 5’ten küçük olması kabul edilebilir değer olarak değerlendirilmektedir⁴⁹. RMSEA için 0,05 ile 0,08 arasındaki değerler kabul edilebilir uyumu göstermektedir. NFI, GFI ve CFI değerleri 1’e yaklaştıkça uyumun iyi olduğunu göstermektedir⁵⁰. Elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum ölçütü düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu ölçütler baz alındığında, elde edilen uyum iyiliği indeksi bulgularına göre, ölçeğin yedi faktörlü yapısının alınan örnekleme elde edilen verilerde doğrulandığı söylenebilir. Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin elde edilen uyum iyiliği indekslerinin faktör yük değerleri diyagramı (Path Analizi) Şekil 2’de belirtilmiştir.

⁴⁸ Çelik ve Yılmaz 2016.

⁴⁹ Jöreskog ve Sörbom 1993; Marsh ve Hocevar 1988.

⁵⁰ Jöreskog ve Sörbom, 1993

Şekil 2.
Faktör Yük Değerleri Diyagramı (Path Analizi)

Ölçek Alt Boyutları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Otelik Kişilik Ölçeğinin toplam puan ve alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.
Ölçeğin Toplam ve Alt Boyutlarının Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyutlar	n	S	Ss
Boyut 1	550	39,3182	6,76260
Boyut 2	550	14,1564	5,49757
Boyut 3	550	18,9018	4,38425
Boyut 4	550	17,2000	2,82133
Boyut 5	550	8,3836	3,40364
Boyut 6	550	15,9927	3,22388
Boyut 7	550	8,7036	2,43034
Toplam	550	122,6564	17,10697

Tablo 8’de yer alan veriler incelendiğinde, ölçeğin toplam puanından elde edilen ortalamanın 122,6564 olduğu saptanmıştır. Ölçekten alınabilecek minimum puan 25, maksimum puan ise 175’ tir. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlar arttıkça otelik kişiliğe yatkınlık artmaktadır.

Ölçeğin Toplam Puanı ve Madde İç Tutarlılık Güvenilirlik Çalışması

Tablo 9.

Ölçeğin Alt Boyutlar ve Genel İç Tutarlılık Değerleri

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Sonuç
1. Israr	7	0,835
2. Düşük Ben Merkezilik	4	0,782
3. Zorlukların Dönüşümü ve Keyfi	4	0,661
4. Merak	3	0,569
5. Dikkat Kontrolü	2	0,849
6. İçsel Motivasyon	3	0,551
7. Can Sıkıntısının Keyfi ve Dönüşümü	2	0,550
Genel İç Tutarlılık	25	0,833

İç tutarlılığının tespit edilmesi için ölçeğin toplam puanına ilişkin cronbach alfa (α) iç tutarlılık katsayısı belirlenmiştir. Her bir maddenin varyansına dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde ölçeğin genel iç tutarlılığının 0,833 olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ölçek iç tutarlılık çalışmalarında alfa değeri 0 ile 1 arası değerler alır ve kabul edilebilir bir değer en az 0,7 olması arzu edilmektedir⁵¹. Konuyla ilgili çeşitli kaynaklarda Alfa katsayısının değeri 0,00-0,39 ise ölçek güvenilir değil, 0,40-0,59 ise ölçeğin güvenilirliği düşük, 0,60-0,79 ise ölçek oldukça güvenilir, 0,80-1,00 ise ölçek yüksek güvenilirliğe sahip olarak değerlendirildiği belirtilmektedir⁵². Buna göre, ölçekteki tüm sorular ele alındığında ölçümün yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ölçeğin orijinal çalışmasında da genel iç tutarlılığın yüksek güvenilirliğe sahip olarak çıkması (α :0,91), iki ölçek arasında örtüşmenin sağlandığını göstermektedir.

Bununla birlikte Tablo 9’da belirtildiği üzere alt boyutların iç tutarlılık incelemesinde ise ölçeğin 4, 6 ve 7. alt boyutlarının düşük güvenilirlik değerlerine (4: 0,569; 6: 0,551; 7: 0,550) sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, iç tutarlılık hesaplamalarında yaygın kanı olan madde sayısının fazla olması gerektiği ve dolduran kişi faktörünün yanında, sorgulanan konunun da önemli olduğu görüşünü desteklemektedir. Ölçek uyarlama çalışmalarında, sorgulanan konunun kültürlerarası geçişte katılımcı tarafından orijinaline benzer şekliyle algılanması amaçlanıyor olsa da çalışmanın farklı örneklem gruplarına uygulanması, faktör yapısının korunup korunmadığını kontrolü bakımından önemlidir⁵³. Ayrıca, Cronbach Alpha katsayısı, tek boyutlu yapının ölçümlerinde kullanılmasının dışında birden fazla boyutu ölçme amaçlı kullanıldığında gerçek güvenilirliğin altında sonuç verme eğilimindedir⁵⁴. Dolayısıyla ölçeğin otelik kişilik yapısını ölçmesi amaçlandığı düşünüldüğünde 0,833 genel iç tutarlılık oranının orijinal yapısına benzerlik kurduğu söylenebilir. Yeni bir çalışma olan APQ ölçeğinin yapısal geçerlilik ve güvenilirliğinin ispatlanması için ise daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu orijinal çalışmada belirtilmiştir⁵⁵. Bunun yanında güvenilirliğini belirlemek için yapılan değerlendirmede, Cronbach Alpha değerinin yanında CR (Composite Reliability-CR) değerinin 0,70’ten, AVE (Average Variance Extracted-AVE) değerinin ise 0,5’ten büyük olması gerektiği belirtilmektedir⁵⁶. Ölçeğin elde ettiği değerler neticesinde “Israr” boyutunun CR:0,90; AVE:0,66, “Düşük Ben Merkezilik” boyutunun CR:0,89; AVE:0,52, “Zorlukların Keyfi ve Dönüşümü” boyutunun CR:0,82; AVE:0,40, “Merak” boyutunun CR:0,73; AVE:0,36, “Dikkat Kontrolü”

⁵¹ Coşkun vd. 2015.

⁵² Aymankuy ve Aymankuy 2013.

⁵³ Widenfelt vd. 2003.

⁵⁴ Alpar 2020.

⁵⁵ Tse vd. 2018.

⁵⁶ Fornell ve Larcker 1981.

boyutunun CR:0,82; AVE:0,55, “İçsel Motivasyon” boyutunun CR:0,76; AVE: 0,35, “Can Sıkıntısının Keyfi ve Dönüşümü” boyutunun ise CR:0,73;AVE:0,38 olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Araştırmada geçerlilik ile ilgili kullanılan diğer yöntem olan yakınsak ve ıraksak geçerlilik sağlaması yapılmıştır. Yakınsak geçerliliği, ölçek alt boyutlarındaki bir sorunun aynı alt boyuttaki diğer sorularla ilişkisini göstermektedir⁵⁷. İraksak geçerliliği ise alt boyutlarda yer alan maddelerin kendi alt boyutu dışında yer alan maddelere oranla daha az ilişki halinde olmasıdır. CR>AVE olarak kabul edilmektedir⁵⁷. Çalışmanın tüm boyutlarında CR>AVE formülünün korunduğu görülmektedir. Çalışmada AVE değerlerinin kimi değişkenler için 0,50 sınırının altında olduğu gözlemlenmiştir. CR değerlerinin ise tümünün 0,70 kabul sınırının üzerinde olduğu görülmüştür. AVE'nin 0,5'ten küçük, ancak kompozit güvenilirliğin 0,6 ve yüksek olduğu durumlarda, yapının yakınsak geçerliliğini korunduğu söylenebilir⁵⁶. 3, 4, 6 ve 7. boyutlara ait AVE değerleri 0,5'ten küçük olsa da, bu değerlere ait alpha katsayıları 0,6'ya yakın olduğu görülmektedir. Bunun yanında tüm boyutlar için CR>AVE değerlerinden ötürü ölçeğe ait boyutların yakınsak geçerliliğinin varlığından söz edilebilir. Bu kapsamda ölçeğin genelini güvenilirliğinin yanında faktör yüklerinin büyük bir bölümünün istenilen boyutlarda dağılması ve yoğunlaşması, bunun yanında alt boyutlar arasında görülen korelasyonel ilişki de ölçüm aracının orijinaline yakın sonuçlar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada Tse, Lau, Perlman ve McLaughlin (2018) tarafından geliştirilen Autotelic Personality Questionnaire'nin Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 18 ve yukarısı olmak üzere 550 katılımcı iştirak etmiştir. Katılımcıların 286'sı kadın, 264'ü ise erkektir. Toplanan veriler incelendiğinde, öncelikle veri yapısının faktör analizi için uygun olup olmadığına karar vermek amacıyla KMO ve Barlett Testi yapılmıştır. KMO değerinin 0,833 olduğunun ve değişkenler arasındaki ilişki boyutunu test eden Barlett testi sonuçlarının anlamlı bulunduğunun görülmesiyle, veri yapısının faktör analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin faktör sayısının belirlenmesinde, 1'den büyük olan değerler faktör olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin orijinal yapısında 7 olan faktör sayısının, bu çalışmada da 7 olarak belirlendiği ve bu kapsamda APQ ile paralellik gösterdiği gözlemlenmiştir. Ölçeğin açıklanan varyans değerlerinde ise, açıklanan toplam varyans oranının % 61,715 olarak bulunduğu, bu değer ideal varyans oranında olduğu, dolayısıyla ölçeğin toplam varyans oranının yeterli olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin faktör yük dağılımları incelendiğinde, “yeni bir konu ile ilgili olarak, bulabileceğim tüm bilgileri araştırırım” ifadesini belirten 8'inci madde, hem “merak” hem de “sebat” alt boyutunda yer alarak binişik bir yapı oluşturmuştur. Bu sebeple 8'inci madde, ölçeğin Türkçe formundan çıkarılmıştır. İlgili madde çıkarıldığında ölçeğin genel yapısının bozulmadığı görülmüştür. Ölçeğin genel iç tutarlılık değerlendirmesinde ise cronbach alfa (α) değerinin 0,833 olduğu ve bu değer ölçeğin orijinal yapısına yakın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan Türkçeye uyarlama çalışmasında, APQ ölçeğinin Türkçe formunun orijinaline son derece yakın olduğu ve gelecekteki çalışmalarda kullanılabileceği belirlenmiştir.

Her ne kadar çalışma sonucunda ölçeğin orijinal formuna yakın bir sonuç ortaya çıksa da, esasen kültürlerarası uyarlama çalışmalarını çok sık kullanmak yerine, o kültüre has ifadelerle yeni bir ölçek geliştirilmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir⁵⁸. Her kültürün kendine has özellikleri olduğu unutulmamalıdır. Nitekim bu çalışmada da, orijinalinde “merak” alt boyutunda olan ifade, çalışmamızda hem “merak” hem de “sebat” alt boyutlarında yer almıştır. Bu ifade, ölçeğin orijinal yapısına sadık kalma amacı yerine, içeride tutulmayarak ölçeğin Türkçe formundan çıkarılmıştır. Bunun yanında “Başladığım bir görevi devam ettirebilmek benim için zordur”, “Bir görev sürecini tamamlamanın o görevin ödülü olduğunu düşünürüm” ve “Günlük rutin işlerde bile zevk alacak bir şeyler bulabilirim” ifadeleri, orijinal ölçekte sırasıyla dikkat kontrolü, içsel motivasyon ve can sıkıntısının dönüşümü ve keyfi alt boyutlarında yer alırken, bu çalışmada sebat alt boyutunda yer almıştır. Bu sebeple sebat alt boyutu içinde yer alan ifadelerin genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve

⁵⁷ Hair vd. 2010.

⁵⁸ Baş 2013.

sebat alt boyutu, ölçeğin Türkçeye uyarlamasında “ısrar” alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. Dolayısıyla APQ’nun Türkçeye uyarlamasının 7 ifadeden oluşan ilk alt boyut olan “ısrar”, 4 ifadeden oluşan ikinci alt boyut olan “düşük ben merkezlik”, 4 ifadeden oluşan üçüncü alt boyut “zorlukların dönüşümü ve keyfi”, 3 ifadeden oluşan dördüncü alt boyut “merak”, 2 ifadeden oluşan beşinci alt boyut “dikkat kontrolü”, 3 ifadeden oluşan altıncı alt boyut “içsel motivasyon” ve 2 ifadeden oluşan alt boyut “can sıkıntısının dönüşümü ve keyfi” olarak belirlenmiştir. Uyarlama çalışmalarında, ölçeği orijinaline birebir benzeterek, zorlama bir şekilde faktör sayısını denkleştirmeye çalışmak gibi bazı yanlışların yapıldığı görülmektedir. Ortaya çıkan sonuçlarda, farklı faktör yapısı bulunmasına rağmen orijinaline benzetme çabası sebebiyle yapılan çalışmalarda uyarlama amacı ortadan kalkmaktadır⁵⁹. Aynı toplumlarda bile kültür yapısının çeşitli sebeplerle farklılaştığı düşünüldüğünde, farklı ülkelerin kültürlerarası çalışmalarında bu değişimin dinamik yapısının unutulmaması gerekmektedir⁶⁰.

Ölçeğin orijinal formu üzerinde yapılan analiz ve kontroller neticesinde, Türkçeye uyarlama çalışmasının geçerli ve güvenilir olduğu ortaya çıkmıştır. Türkçe yapısında Ototelik Kişilik Ölçeği (OKÖ) şeklinde anılmasına karar verilen ölçek 7’li likert tipinde, toplamda 25 madde ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte 7 adet ters kodlanan madde bulunmaktadır. Ölçek maddelerinden alınan puanların toplamının fazlalığı, bireyin ototelik kişilik yapısına yakınlığını göstermektedir.

Ototelik kişiliğin ölçümü konusundaki çalışmaların literatürde sınırlı sayıda mevcut olduğu düşünüldüğünde, önümüzdeki süreçte daha fazla araştırmanın yansımalarıyla birlikte konuyla ilgili çok daha çeşitli değerlendirme ve görüşe sahip olunacağı düşünülmektedir. Akış deneyi çalışmalarının çeşitliliği sonucu ortaya çıkan ototelik kişiliğin ölçülmesi ile ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde, konuyla ilgili ilk yansıtımlı (şekillerden ifade ve görüş belirlemek) ölçme aracının Baumann ve Scheffer (2010) tarafından düzenlendiği görülmektedir. Ancak bu araştırma, Akışın sıklığı, Akışa eğilim oranı gibi deneysel ve davranışsal sonuçları arasındaki çelişkiyi ölçüm aracının geçerlik ve güvenilirliğini sorgulatmıştır⁶¹.

Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalar Akış deneyiminin sıklığını ölçmenin, ototelik kişilikle bir ilişkisi olduğu varsayımı üzerine kurulmuştur¹⁰. Asakawa (2004) tarafından oluşturulan deneyim örnekleme yöntemi (ESM) ile ototelik bireyler, yüksek düzeyde içsel motivasyona sahip yüksek becerili, yüksek zorluk koşullarında vakit geçirebilen kişiler olarak tanımlanmaktadır⁵⁵. Ullen vd. (2012) tarafından geliştirilen İsveç Akış Eğilimi Ölçeği (SFPQ) ile Akış deneyiminin iş, serbest zaman ve günlük yaşam gibi 3 farklı alanda ortaya çıkma sıklığına, ototelik kişiliğin etki etme durumu incelenmiştir^{62 63}. Jackson ve Eklund (2002) tarafından geliştirilen Akış Durum Ölçeği-2 (FSS-2) ve Eğilimsel Akış Ölçeği-2 (DFS-2) Akış deneyiminin 9 boyutunu tanımlamıştır. Bu boyutların biri etkinliğin özünde ödüllendirici olarak tanımlanan ototelik deneyim olarak belirtilmiştir⁶⁴.

Serbest zaman aktiviteleri kapsamında yapılan çeşitli çalışmalarda özellikle Akış deneyimi yaşayan bireylerin, bu kanalda kalma sebepleri ve sıklıkları incelenmiştir. Bebek patlaması jenerasyonundan katılımcıların iştirak ettiği bir çalışma buna örnek gösterilebilir. Patterson (2002) tarafından yapılan çalışmada, macera turizminde yeni aktiviteler içeren eylemlerin bireylerde başarının yanında motivasyon hissini tetiklediği, bireylerin Akış deneyimini yaşamak için bu etkinliklere yöneldikleri görülmüştür⁶⁵. Rekreyona dayalı tırmanma motivasyonlarını değerlendirmek için rekreatif dağcılıkla uğraşan bireyler üzerinde yapılan bir diğer çalışmada, farklı motivasyon duyularının ve Akış kanalına girmenin tecrübe ile ilişkili olabileceği, ototelik hissiyatın tecrübeyle orantılı olduğu sonucuna varılmıştır⁶⁶.

⁵⁹ Erkuş 2007.

⁶⁰ Çapık vd. 2018.

⁶¹ Young 2011.

⁶² Ullen vd. 2012.

⁶³ Yarar 2015.

⁶⁴ Jackson ve Eklund 2002.

⁶⁵ Patterson 2002.

⁶⁶ Ewert 1994.

Serbest zaman faaliyeti olarak bilgisayar oyunu oynamanın Akış ve ototelite arasındaki ilişkisini inceleyen çalışmada, sanal ortamda oluşan kontrol, rekabet, başarı, motivasyon duygularının Akış derinliğine inilmesinde etkili olduğu, ototelite ve Akış arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır⁶⁷. Tayvan'da turistler tarafından önde gelen rekreasyon etkinliği olan rafting aktivitesinde turistlerin Akış deneyimi incelenmiş ve zorluk-beceri dengesinin Akış kanalına ulaşmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Akışın, tatmini mücadelenin kendisinde olan ototelik eylemlerde ortaya çıktığı düşüncesini destekler niteliktedir⁶⁸. Tse, Nakamura ve Csikszentmihalyi tarafından 2020 yılında yapılan güncel bir çalışmada ise, Akış halinin kişisel özellik üstünde yarattığı benzerlik ve farklılıklar araştırılmıştır. APQ ölçeğinin kullanıldığı çalışmada, günlük rutin faaliyetler ve serbest zaman aktiviteleri yapan bireyler incelenmiştir. Ototelik kişiliğe sahip olan bireylerin Akış halini daha yoğun yaşadığı ve Akışta kalma durumunun daha fazla olduğu ortaya çıkarılmıştır²⁴.

Akış, bireyin dışsal ödül için değil içsel motivasyonu gereği yaptığı aktiviteleri ifade etmektedir. Serbest zamanda icra edilen oyun, rekreasyon faaliyetleri, spor, sanat gibi uğraşlar Akışı oluşturan çeşitli öğeler arasında gösterilmektedir. Bu tür faaliyetlere iştirak eden bireylerin tatmin oldukları ve daha mutlu hissettikleri görülmektedir⁶⁹. Akışın yaşanmasında ise ototelik kişiliğe sahip bireylerin bu motivasyona daha çabuk ulaştığı ve Akışı daha sık yaşadığı belirtilmektedir³. Konuyla ilgili yapılan literatür taramalarında, birbirine yaş, cinsiyet, icra edilen faaliyet olarak benzemeyen bireylerin Akış deneyimlerini tarif ederken benzer durumlardan bahsetmeleri, Akışın evrenselliğinin yanında ototelik kişilikten kaynaklandığını göstermektedir⁷. Farklı kültür, kişiler tarafından yapılan farklı aktivitelere rağmen, Akış ve ototelik kişiliğe ait ifadelerin değişmediği görülmektedir⁷⁰. Bununla birlikte ototelik kişiliğin nasıl oluştuğuna dair net bir tanımlamanın yapılmadığı ve net bir ölçüm aracının oluşturulamadığı da bilinmektedir. Dolayısıyla literatürde tanımlanan, ototelik kişilik yapısını ölçen ve üzerinde uzlaşma sağlanan bir ölçüm aracı mevcut değildir²⁰. Bu açıdan yeni çalışmaların ortaya çıkması ve araştırmacılar tarafından farklı görüşlerin tartışılması konunun literatürde yerleşmesi açısından önemli görülmektedir. Özellikle serbest zaman faaliyetlerinin fiziksel, ruhsal, kurumsal ve toplumsal faydaları düşünüldüğünde, pozitif psikoloji tarafından da önemli görülen hayattan tat alma ve tatmin duygularının bu tarz çalışmalarla daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, alanyazındaki diğer çalışmalar gibi ototelik kişilik yapısını anlamaya yönelik yapılan araştırmalara katkı sağlamak gayesiyle kendini göstermektedir. Ayrıca ölçeğin farklı bir kültüre uyarlanması bakımından ilk olma özelliğine sahiptir. Özellikle Akış deneyimine yönelik ülkemizde yapılacak çalışmalar kapsamında, spor ve serbest zaman alışkanlıklarının tespit edilmesi, serbest zaman faaliyetlerinde Akış boyutunun değerlendirilmesinde Ototelik Kişilik Ölçeğinin kullanılmasının faydalı olacağı, bununla birlikte bu çalışmalarda daha sağlıklı sonuçlar alınabilmesi maksadıyla, tamamen kültürümüze yönelik yapılacak ölçek geliştirme çalışmaları için de bir örnek teşkil etmesi bakımından literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

⁶⁷ Mikicin 2021.

⁶⁸ Wu ve Liang 2011.

⁶⁹ Csikszentmihalyi 1990.

⁷⁰ Yeşiltaş ve Türk 2017.

Kaynakça

- Ak, M.O. (2020). *Yaş kuşaklarının rekreasyon etkinliklerine bakışı*. Ankara: Nobel.
- Ak, M.O. ve Alpullu, A. (2020). Alpak Akış ölçeği geliştirme ve doğu batı üniversitelerinin karşılaştırılması, *Sport Sciences*, 15(1):1-16, doi: 10.12739/NWSA.2020.15.1.2B0122.
- Akbaş, G., Korkmaz, L. (2007). Ölçek uyarlaması (Adaptasyon). *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 15-16.
- Akgül, M.H. ve Karafil, A.Y. (2021). Sporda pozisyonel rekabet ölçeği: Futbolcular üzerinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 77-90. <https://doi.org/10.30769/usbd.947475>.
- Alpar, R. (2020). *Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik*. Ankara: Detay.
- Asakawa, K. (2004). Flow experience and autotelic personality in japanese college students: how do they experience challenges in daily life? *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 5(2), 123-154. <https://doi.org/10.1023/B:JOHS.0000035915.97836.89>.
- Aşçı, H., Çağlar, E., Eklund, R., Altıntaş, A. ve Jackson, S. (2007). Durumluk ve sürekli optimal performans duygu durum-2 ölçekleri'nin uyarlama çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), s:182-196.
- Ayazlar, R. (2015). Akış deneyiminin yamaç paraşütü deneyim doyumu ve yaşam doyumuna etkileri. [Doktora Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2013). Turizm işletmeciliği eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründeki istihdamla ilgili görüşleri ve sektördeki kariyer beklentileri (Balıkesir üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği). *Akademik Bakış Dergisi*, (35), 1-21.
- Baş, T. (2013). *Anket*, Ankara: Seçkin.
- Baytar, U. ve C. Yükselen. (2018). Tüketicilerin çevrimiçi alışveriş kanallarındaki Akış deneyimlerinin memnuniyet ve satın alma kararlarına etkisi, bilgi ve kanal kalitesinin rolü. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11.2, 19-35. DOI: 10.18221/bujss.424639.
- Baumann, N. ve Scheffer D. (2010). Seeing and mastering difficulty: the role of affective change in achievement flow. *Cognition and Emotion*, 24, 1304-1328. doi: 10.1080/02699930903319911.
- Buil, I., Catalan, S. ve Martinez, E. (2017). The influence of flow on learning outcomes: an empirical study on the use of clickers. *British Journal of Educational Technology*, 1-12. doi: 10.1111/bjet.12561.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Veri Analiz El Kitabı*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç.E., Akgün Ö.E., Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2014) *Bilimsel araştırma yöntemleri (17. Baskı)*. Ankara: Pegem.
- Coster, W. J. ve Mancini, M.C. (2015) Recommendations for translation and cross-cultural adaptation of instruments for occupational therapy research and practice. *Revista de Terapia Ocupacional da Universidade de São Paulo*, 26(1), 50–57. doi: 10.11606/issn.2238-6149.v26i1p50-57.
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı*. Sakarya: Sakarya.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. Harper Collins Modern Classics, NewYork.

- Csikszentmihalyi, M. (2005). *Akış üst düzey yaşantının psikolojisi* (Çev: Akbaş S.K.). Ankara: HYB.
- Csikszentmihalyi, M., Rathunde, K. ve Whalen, S. (1993). *Talented teenagers: A longitudinal study of their development*. New York: Cambridge University.
- Çapık, C., Gözüm, S. ve Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları, dil ve kültür uyarlaması: güncellenmiş rehber. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 26(3), 199-210. doi: 10.26650/FNJJN397481.
- Çelik, H.E. ve Yılmaz, V. (2016). *Lisrel 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi; temel kavramlar, uygulamalar, programlama, (Yenilenmiş 3. Baskı)*. Ankara: Anı.
- Devellis, R.F. (2014). *Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar (3. Baskı)*. Ankara: Nobel.
- Erkuş, A. (2007). Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 17-25.
- Erkuş, A. (2016). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I: temel kavramlar ve işlemler (3. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Eysenck, H. (1998). *Personality of dimensions*. London: Transaction.
- Ewert, A.W. (1994). Playing the edge: Motivation and risk taking in a high-altitude wildernesslike environment. *Environment & Behavior*, 26 (1), 3-24.
- Fornell, C., ve Larcker, D. F. 1981. Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Golus, C. (2019). What's in a game, *Uchicago Magazine*, Summer 19.
- Güler, M., Köksal, O. ve Çetin, F. (2020). Ototelik kişilik, öz-yeterliliğin bireysel performans üzerindeki etkisinde fark yaratır mı? *İzmir İktisat Dergisi*, 35(2), 271-283. <https://doi.org/10.24988/ije.202035205>.
- Güngör, D. (2016). Psikolojide ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uyarlanması kılavuzu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 104-112.
- Hager, P. (2015). Flow and the five-factor model of personality characteristics. [Doctor Of Philosophy], University of Missouri.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: Global perspective*. New Jersey: Pearson Education, Prentice Hall.
- Hirao, K. (2014). Comparison of feelings of inferiority among university students with autotelic, average, and nonautotelic personalities. *North American Journal of Medical Sciences*, 6(9), 440-444. doi: 10.4103/1947-2714.141627.
- Jackson, S. A., ve Eklund, R. C. (2002). Assessing flow in physical activity: The Flow State Scale-2 and Dispositional Flow Scale-2. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 24, 133-150.
- Jöreskog, K.G. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: structural equation modeling with the simplis command language*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Karagöz, Y. (2016). *Spss ve amos 23 uygulamalı istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel.
- Kroote M.L. ve Bucher C.A. (2007). *Spor yönetimi*. (13.Baskıdan Çeviri) Spor Bilimleri Derneği, İstanbul: Beyaz Yay.

Leech, N.L., Barrett, K.C., Morgan, G.A. (2005). *Spss for intermediate statistics: use and interpretation (2nd ed)*. New Jersey: Mahwah.

Marsh, H.W., ve Hocevar, D.A. (1988). New more powerful approach to multitrait multi method analyses: application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73, 107-117. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.73.1.107>.

Mikicin, M. (2021). Autotelic immersion - Interdependence of the experience and autotelic engagement. *Research Square Journal*, 8(1), 1-15. doi: 10.21203/rs.3.rs-825103/v1

Nakamura, J. ve Csikszentmihalyi, M. (2002). *The concept of flow*. içinde C.R.Synder&S.J. Lopez (Eds.), handbook of positive psychology. New York: Oxford University.

Patterson, I. (2002). Baby boomers and adventure tourism: The importance of marketing the leisure experience. *World Leisure Journal, Leisure and Tourism*, April, 2002, s: 1-21.

Peterson, C., Ruch, W., Beermann, U., Park, N. ve Seligman, M.E. (2007). Strengths of character, orientations to happiness, and life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 2, 149–156. <https://doi.org/10.1080/17439760701228938>.

Roman, M., Carrera, M., Canamero, A. ve Castuera, R. (2020). Motivational variables to predict autotelic experience and enjoyment of students. *Analysis in Function of Environment and Sports Practice, Sustainability*, (12), 1-15. <https://doi.org/10.3390/su12062352>.

Sharma, S. (1996). *Applied multivariate techniques*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Shernoff, D. J., Csikszentmihalyi, M., Shneider, B., ve Shernoff, E. S. (2003). Student engagement in high school classrooms from the perspective of flow theory. *School Psychology Quarterly*, 18(2), 158–176. <https://doi.org/10.1521/scpq.18.2.158.21860>.

Şeker, H., Gençdoğan, B. (2006). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Nobel.

Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (1996). *Using multivariate statistics (3rd ed)*. New York: Harper Collins.

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi (5. Basım)*. Ankara: Nobel.

Tse, D., Nakamura, J. ve Csikszentmihalyi, M. (2020). Living well by flowing well: the indirect effect of autotelic personality on well-being through flow experience. *The Journal of Positive Psychology*, 1-12. doi: 10.1080/17439760.2020.1716055.

Tse, D., Wing-Yan, V., Perlman, R. ve McLaughlin, M. (2018). The development and validation of the autotelic personality questionnaire, *Journal of Personality Assessment*, 102(1), 1-14. doi: 10.1080/00223891.2018.1491855.

Uğurlu, F., Aylar, F. (2017). Derleme çalışması: ölçek geliştirme çalışmalarında açımlayıcı faktör analizinin kullanımı. *Türk-İslam Dünyası Sosyal Bilgiler Dergisi*, 4(10), 195-212. doi : 10.16990/SOBIDER.3386.

Ullen, F., Demanzano, O., Almeida, R., Magnusson, P. K. E., Pedersen, N. L., Nakamura, J. ve Madison, G. (2012). Proneness for psychological flow in everyday life: Associations with personality and intelligence. *Personality and Individual Differences*, 52, 167–172.

Uyumaz, G., Mor-Dirlik, E. ve Çokluk, Ö. (2016). Açımlayıcı faktör analizinde tekrar edilebilirlik kavram ve uygulama. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 659- 675.

Widenfelt, B.M. ve Goedhart, A.W. (2003). Dutch version of the strenght and difficulties questionnaire. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 12, 281-289. doi: 10.1007/s00787-003-0341-3.

Wu, C.H.J ve Liang, R.D. (2011). The relationship between white-water rafting experience formation and customer reaction: A flow theory perspective. *Tourism Management*, (32), s: 317-325. DOI:10.1016/j.tourman.2010.03.001

Yarar, O,F. (2015). Autotelic Personality: Links with flow propensity, personal strengths, and psychopathology. [Doctor Of Philosophy], The Middle East Technical University.

Young, S. F. (2011). A person-situation model of employee engagement. Unpublished master's thesis. Florida Institute of Technology.